

Людмила Геннадіївна Ловінська

д-р екон. наук, проф.

завідувач кафедри податкового менеджмента

та фінансового моніторингу

імені Миколи Чумаченка

ORCID 0000-0001-5427-7185

e-mail: lovinska@ukr.net,

Київський національний економічний

університет імені Вадима Гетьмана

ОБЛІК І АНАЛІЗ У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ МИКОЛИ ЧУМАЧЕНКА

Вступ. 2025 рік – є роком 100-річчя з дня народження Миколи Григоровича Чумаченка, академіка Національної академії наук України, засновника і першого Президента Академії економічних наук України, лауреата багатьох премій, Заслуженого діяча науки і техніки України.

Попри реалії воєнного стану в Україні науковці, проблематика досліджень котрих дотична до сфери творчої діяльності Миколи Григоровича, відзначають цю подію притаманним для наукового середовища способом – проведенням конференцій та підготовкою відповідних публікацій. Тож, 10-11 квітня цього року в Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана відбулася X Міжнародна науково-практична конференція «Облік, контроль і оподаткування на шляху повоєнного відновлення України та досягнення цілей сталого розвитку», присвячена саме цій знаменній події, де висвітлювались питання впливу творчого доробку Миколи Григоровича на розвиток науки сьогодення; академіки НАН України та вчені з різних університетів та науково-дослідних установ згадували про співпрацю з ним та знайомили присутніх з результатами власних наукових досліджень.

Історія Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана тісно пов'язана з іменем Миколи Григоровича. Саме в його стінах Микола Григорович створив у 1964 році першу в Україні кафедру економічного аналізу, яка працювала над становленням і розвитком парадигми економічного аналізу підприємств в умовах планової економіки – аналізу господарської діяльності – та створенням відповідної навчальної дисципліни, яка викладалась для студентів усіх економічних спеціальностей.

Микола Григорович очолив кафедру в КНЕУ в другий раз у 1998 році, коли вже усталена парадигма економічного аналізу потребувала докорінного перегляду відповідно до нових умов трансформаційної економіки.

Кафедра, заснована Миколою Григоровичем, змінювала свою назву протягом 50 років свого існування відповідно до появи нових освітніх потреб – запити на підготовку спеціалістів з обліку і аналізу різних профілів. Сьогодні вона має назву – кафедра податкового менеджменту та фінансового моніторингу та продовжує розвивати його творчу спадщину щодо застосування ризик-орієнтованого підходу в управлінні,

зокрема у фінансовому контролі, до якого належить фінансовий моніторинг.

В грудні 2024 року на честь ювілею з дня народження Миколи Григоровича (1 травня 1925 року) кафедри податкового менеджменту та фінансового моніторингу присвоєне його ім'я.

Метою дослідження визначено на основі проведення аналізу публікацій Миколи Григоровича з обліку та економічного аналізу висвітлити ключові ідеї з його творчої спадщини, які покладені в основу його наукової школи та продовжують розвиватися послідовниками.

Результати дослідження. Протягом свого творчого життя Микола Григорович працював у різних сферах. Він був не тільки дослідником, а й організатором науки. Його творчий доробок охоплює різні напрями наукового пошуку, але облік і аналіз уособлюють фах, за яким він отримав наукові ступені, започаткував в КНЕУ імені Вадима Гетьмана наукову школу. Формування його наукової школи розпочалося саме з робіт 60-70 років XX століття, присвячених вивченню впливу обліку і аналізу на якість прийняття управлінських рішень, що стало дослідницьким трендом Миколи Григоровича.

Саме в руслі зазначеного підготовлені і захищені дисертації Миколи Григоровича на здобуття ступенів кандидата («Питання аналізу рентабельності соціалістичних промислових підприємств (на прикладі промислових підприємств м. Кутаїсі)» (1962 рр)) і доктора економічних наук («Проблеми обліку і економічного аналізу в управлінні промисловим підприємством» (1970 рр.)) [1].

Ми всі добре знаємо праці Миколи Григоровича й до сих пір цитуємо їх в наших наукових публікаціях. Їх фундаментальний характер, масштабність і актуальність тематики поза часом обумовлені вічною роллю обліку і аналізу в обґрунтуванні управлінських рішень. Знаменно, що одна з його останніх робіт, написана у співавторстві з М. С. Пушкарем, має назву «Ідеальна система обліку: концепція, архітектура, інформація», що свідчить про прагнення авторів знайти в сучасних умовах інформаційного суспільства нову «конфігурацію» обліку – сучасний обрис його форми і змісту, які б визначили його нові роль і функції в управлінні; складові елементи обліку, їх призначення і взаємозв'язки між ними та з іншими функціями управління[2].

Це саме можна зазначити й щодо монографії «Методи обліку і калькулювання собівартості промислової продукції» [3] (1965), спрямованої на вирішення проблем виробничого обліку, які постали перед наукою в умовах переходу до галузевого управління економікою Радянського Союзу. Однак інноваційні думки Миколи Григоровича на той час щодо сутності обліку витрат, калькулювання собівартості, методів цих бухгалтерських процедур, побудови класифікацій витрат, залежності наведеного від галузевих аспектів виробництва є актуальними й сьогодні. Робота «Облік і аналіз у промисловому виробництві США» [4] (1971) не тільки узагальнює кращий досвід обліку зарубіжних корпорацій у другій половині XX століття, а й є прологом до інших робіт Миколи Григоровича та сучасних науковців з питань управлінського обліку.

Монографія «Прийняття управлінських рішень в управлінні виробництвом» [5] (у співавторстві) (1978) розвиває думку про бухгалтерський облік як сервісну функцію управління та досліджує його формальні та змістовні зв'язки в управлінні, що є актуальними для визначення ролі і місця обліку в сучасних умовах застосування в управлінні штучного інтелекту.

З часом змінювались завдання управління підприємством. Планова радянська економіка проходила часи важких реформ, через які запроваджувались ринкові засади господарювання, а погляд Миколи Григоровича на важливість і місце обліку і аналізу в управлінні не змінювався. Він продовжував працювати над удосконаленням обліково-аналітичної системи підприємства, враховуючи нові реалії економіки та нові потреби управління в інформації.

У 90-х роках наукові дослідження Миколи Григоровича спрямовувались на створення передумов запровадження управлінського обліку на підприємствах України як конгломерату обліку і аналізу витрат виробництва. Він розглядав управлінський облік як результат цілеспрямованого розвитку та окрему підсистему бухгалтерського обліку, метою якої є надання інформації для потреб управління [6, 7]. Облік і аналіз трактувались як комплекс поєднаних методологій в одне ціле, при якому вони зберігають свої риси й властивості. Цій проблематиці були присвячені публікації, в яких управлінський облік за змістом є системою управління собівартістю продукції [6]. В основі цієї системи є облікові операції по її формуванню, а «основною функцією управлінського обліку є складання попередніх кошторисів затрат, оперативне виявлення відхилень від кошторисів, систематичний аналіз витрат виробництва і варіантів управлінських рішень на базі оцінки їх собівартості» [8].

В іншій роботі цього періоду М. Г. Чумаченко відмічає, що управлінський облік «охопив весь комплекс операцій пов'язаних з управлінням собівартістю продукції, узагальненням нормативів затрат, плануванням і прогнозуванням собівартості продукції, аналізом витрат і собівартості і підготовку проектів управлінських рішень» [9, с. 43]. Він також звертав увагу на розширення сфери дії управлінського обліку через розвиток його функцій та врахування, крім вище наведеного, нефінансових чинників, участь у прийнятті рішень [там само, с. 45].

До речі, статті того часу передбачили новітні наукові тренди – зернини нових паростків сучасного розвитку обліку і аналізу, а саме нефінансового звітування, звітності про сталий розвиток, диференціацію

предмету економічного аналізу, а відтак і його методологічного інструментарію.

В пізніших публікаціях Микола Григорович також наголошував на значенні обліку в управлінні, писав про необхідність «свідомого відношення до отримання оригінальної інформації, яка виходить із системи» [2, с. 41] обліку. Розширення завдань і можливостей обліку, обумовлені динамічним розвитком та застосуванням новітніх засобів обробки інформації, призводить до появи нових видів обліку і звітності, що впливає і водночас сприяє «розширенню інформаційного поля для користувачів» [там само, с. 42].

Микола Григорович також приділяв увагу соціальній ролі обліку, яка «полягає в попередженні зайвого ризику при прийнятті управлінських рішень щодо ділових відносин між підприємствами» [там само, с. 42].

Зокрема, сьогодні поява нових функцій обліку і аналізу на запит управління обумовлена потребою продукування інформації для спостереження за фінансовими операціями з метою проведення фінансового моніторингу.

Крім того, вмотивований запит зовнішніх стейкхолдерів на інформацію про вплив компанії на економіку і соціальну сферу, розвиток регіону, оточуюче середовище породив нефінансову звітність – звіт про управління, звіт про сталий розвиток і нарешті інтегровану звітність, що було передбачено Миколою Григоровичем.

Розвиваючи зазначену думку, М. В. Корягін та П. О. Куцик констатують, що на даний час «відбувається зародження нової парадигми бухгалтерської звітності, одним із визначальних елементів якої є інтегрована звітність, яка є конгломератом бухгалтерсько-управлінських звітів, які відображають здатність підприємства генерувати вартість, що надається зовнішнім користувачам для прийняття рішень. ... Визначальними особливостями інтегрованої звітності, що відрізняють її від інших видів звітності, є: новий підхід до структуризації капіталу підприємства; орієнтація на створення інформаційного забезпечення вартісно-орієнтованого управління; орієнтація на висвітлення тих аспектів діяльності підприємства, які впливають на його стратегічну стійкість та довгострокову перспективу» [10, с. 186].

Спираючись на ідеї М. Г. Чумаченка сьогодні науковці розглядають управлінський облік як підсистему бухгалтерського обліку, досліджують багатоаспектність його предмету, складність його методу та різноманітність методичних прийомів [11-14].

Тож, вони поділяють погляди Миколи Григоровича щодо необхідності розвивати науково-теоретичні основи і методологічні засади обліку, які становлять фундамент теорій, тому що на сьогодні відсутнє задовільне вирішення проблеми його парадигми [2, с. 102]. До їх числа належать дослідники, які, використовуючи доробок Миколи Григоровича, вивчають існуючі підходи до побудови методології бухгалтерського обліку та обґрунтовують новий погляд на її розвиток, пропонують концептуальні зміни до інформаційного забезпечення прийняття рішень у формі інтегрованої адаптивної системи обліку з вбудованими підсистемами обліку, які поєднуються в єдину інформаційну систему підприємства.

Так, вже згадані дослідники М. В. Корягін та П. О. Куцик розвивають ідеї Миколи Григоровича і

одним з висновків свого фундаментального дослідження «Концептуальний розвиток методології бухгалтерського обліку» визначають таке: «Функціонуючи у формі інтегрованої адаптивної системи з вбудованими підсистемами (фінансового, управлінського, податкового, статистичного, актуарного та соціального обліку), бухгалтерський облік зберігає свою роль і важливе значення в системі управління підприємством, залишається цілісною системою, дозволяє уникнути дублювання у введенні первинних даних та їх наступній обробці. Ускладнення структури системи бухгалтерського обліку на базі єдиної інформаційної системи надасть можливість досягнути економії фінансових ресурсів при підготовці інформації для різних цілей. При цьому забезпечуються інформаційні потреби користувачів за всіма основними напрямками – управління бізнесом, ринок капіталу, держава (податки і статистика), суспільство» [15].

Питання розвитку адаптивної методології обліку, спираючись на позицію М. С. Пушкаря, М. Г. Чумаченка, піднімає і І. Й. Яремко, зазначаючи метою свого дослідження «розкриття головних факторів, які зумовлюють необхідність розвитку наукових теоретичних основ системи бухгалтерського обліку з метою вироблення адаптивної методологічної основи цієї системи для об'єктивної репрезентації функціонування і фінансово-економічного стану підприємств постіндустріального типу» [16 с. 265].

Микола Григорович опікувався ще й таким напрямом наукових досліджень як якість академічної мови, академічного письма, наукового тезаурусу та термінології бухгалтерського обліку. Ці аспекти були в центрі його уваги через те, що розвиток теорії бухгалтерського обліку відповідно до ринкових умов господарювання, запровадження міжнародних стандартів обліку, статистики, управління, контролю, застосування інформаційних технологій в обліковому процесі, а відтак і нових понять [17, с. 84; 18, с. 236; 19, с. 164; 20, с. 35; 21, с. 42; 22 с. 65-71; 23 с. 110-126] обумовили запозичення в практичну діяльність і наукову сферу нових термінів через їх кальковий переклад.

Микола Григорович брав активну участь в обговоренні нових термінів, що застосовуються в науці і на практиці. Наприклад, широко відома дискусія щодо тотожності термінів «управлінський облік» і «контролінг». Зокрема він писав: «Подальше ознайомлення з системою контролінгу дозволяє сформулювати висновок про те, що це німецька система по змісту близька до управлінського обліку в США»; «... в німецькій літературі і практиці управлінський облік як самостійне поняття не використовується» [8, с. 2-8; 9, с. 43-47]. На думку М. Г. Чумаченка застосування терміну «контролінг» у вітчизняній практиці перспектив не має [24, с. 35].

Вивчаючи питання виникнення і розвитку управлінського обліку Л. В. Нападовська, спираючись на доводи Миколи Григоровича, як підсумок у своєму дослідженні зазначає: «процес становлення управлінського обліку чітко прослідковувався у двох напрямках – англо-американському і європейському, провідну роль в останньому відіграла німецька школа. Основна різниця між цими двома напрямками у тому, що в англо-американській практиці фінансовий і управлінський облік (як дві гілки бухгалтерського обліку) існували

незалежно одна від одної, а в Німеччині торгова і виробнича бухгалтерії взаємно доповнювали і розвивали одна одну, в результаті чого вона дістала назву контролінг» [25, с. 49].

Очолити кафедру в КНЕУ наприкінці 90-х років, Микола Григорович спрямував свої дослідження на вивчення ролі економічного аналізу в нових економічних реаліях. Його метою було оновлення навчального курсу для студентів. Саме в цей період трансформуються й уявлення Миколи Григоровича щодо його сутності, завдань, предмету і методу. Зокрема, він у 2001 році писав, що «економічний аналіз діяльності підприємства має бути тісно пов'язаний із системним підходом, тобто з комплексним вивченням об'єкта управління з урахуванням усіх його аспектів: економічного, соціального, технічного, організаційного, екологічного та психологічного» [26, с. 6].

Микола Григорович проводив ці дослідження паралельно з розробленням концептуальних засад управлінського обліку. Тож він розглядав економічний аналіз як складову інформаційної системи управління підприємством, елемент обґрунтування управлінських рішень, як окрему функцію управлінського обліку (управління собівартістю).

Науково-педагогічний персонал кафедри економічного аналізу, обліку в кредитних та бюджетних організаціях КНЕУ під керівництвом Миколи Григоровича опрацював нові підходи до розвитку економічного аналізу, які значно розширили, з одного боку, його предмет, а з іншого, – його методологію і інструментарій. Тож, колись обґрунтований Миколою Григоровичем аналіз господарської діяльності був «перформатований» відповідно до нового його розуміння в економічний аналіз.

Саме в цей період була сформульована думка Миколи Григоровича про диференціацію видів економічного аналізу відповідно до їх предметної області застосування.

Щодо змісту курсу економічного аналізу підприємства і його трансформації стосовно вимог перехідного періоду від адміністративно-командних методів господарювання до ринкових відносин у спільній доповіді Миколи Григоровича з Анатолієм Федоровичем Павленком, зробленій на Міжнародній науково-методичній конференції відмічалось про об'єктивну необхідність розширення кола об'єктів економічного аналізу, до яких має бути залучена зовнішньоекономічна діяльність підприємства та валютні ризики, інвестиційна діяльність, включаючи операції з цінними паперами, маркетингова діяльність і маркетингові дослідження, леверидж, виробничі і фінансові ризики. [27, с. 29]. Відповідно методичні підходи та інструментарій економічного аналізу мали «враховувати динамічний стан підприємства, наявність конкуренції й інфляції, стан попиту та пропозиції на вироблювані підприємством вироби і послуги»; «орієнтуватися не на складання аналітичних звітів і записок, а на оперативну підготовку ... проектів управлінських рішень і доведення їх до керівництва» [там само, с. 28].

Пізніше в КНЕУ в контексті досліджень, спрямованих на обґрунтування результатами аналізу управлінських рішень виникли такі напрямки досліджень і відповідно наукові дисципліни: фінансовий аналіз, бізнес-аналіз, бізнес-діагностика, маркетинговий аналіз тощо. На практиці як підсистема бухгалтерського

обліку аналіз продовжує розвиватись в системі управлінського обліку (управління собівартістю).

Учні Миколи Григоровича й надалі продовжують дослідження ролі економічного аналізу у прийнятті управлінських рішень, виходячи за рамки управління собівартістю, вивчають завдання, методологічні підходи до організації та методичне забезпечення аналізу операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємств з урахуванням стратегічного вектору [28]; поглиблюють розуміння і поширюють застосування аналізу по відношенню до різних об'єктів обліку, що методологічно зміцнює роль бухгалтерського обліку як сервісної функції управління» [29, с. 13].

Висновки. Микола Григорович Чумаченко як науковець і педагог залишив великий творчий спадок, який формувався протягом усього його життя у вигляді ідей, що визначали напрямки розвитку обліку і аналізу у різні часи і не втрачають своєї цінності сьогодні. Водночас його праці цікаві сьогодні не тільки висновками до яких він дійшов, але й методологічними підходами, які він застосовував у своїх дослідженнях, логікою мислення та викладення наукового матеріалу.

Дослідницьким трендом Миколи Григоровича у сфері обліку і аналізу був їх вплив на якість прийняття управлінських рішень.

Головна ідея його творів, написаних у різні часи, може бути сформульована так: результативність управлінських рішень ґрунтується на своєчасності, достатності та достовірності інформації бухгалтерського обліку та аналізу, на основі якої вони ухвалюються.

Список використаних джерел

1. Чумаченко Микола Григорович. Почесні доктори та професори. Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. URL: <https://tntu.edu.ua/?p=uk/about/honorary-doctors-and-professor/chumachenko-mg>.
2. Пушкар М. С., Чумаченко М. Г. Ідеальна система обліку: концепція, архітектура, інформація. Тернопіль: Карт-бланш, 2011. 236 с.
3. Чумаченко Н. Методы учета и калькулирования себестоимости промышленной продукции. М.: Финансы, 1965.
4. Чумаченко Н. Г. Учет и анализ в промышленном производстве США. М.: Финансы, 1971. 240 с.
5. Чумаченко Н. Г., Савченко А. П., Коренев В. Г. Принятие решений в управлении производством. Киев, 1978. 191 с.
6. Чумаченко М. Г. Управлінський облік потребує підтримки. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2003. № 5. С. 3–7.
7. Чумаченко Н. Г. Бухгалтерский учет: прошлое, настоящее... будущее? *Світ бухгалтерського обліку*. 1997. № 1. С. 2–6.
8. Чумаченко Н. Г. Развитие управленческого учета в Украине. *Світ бухгалтерського обліку*. 1999. № 10. С. 2–9; 1999. № 11. С. 2–8.
9. Чумаченко М. Г. Управлінський облік в Україні. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2001. № 6. С. 43–47.
10. Корягін М. В., Куцик П. О. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності [Текст]: монографія. Київ: Інтерсервіс, 2016. 276 с.
11. Головай Н. М., Сисоєва І. М. Місце бухгалтерського обліку в управлінні діяльністю підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 53. С. 167–171. http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/53_2021/30.pdf
12. Ночовна Ю. О. Сутність управлінського обліку: процесно-функціональний та системний підходи. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2010. Вип. 18. Ч. II. С. 159–166. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Npkntu_e_2010_18\(2\)_29](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILA=&S21STR=Npkntu_e_2010_18(2)_29).
13. Шевців Л. Ю., Приймак С. В. Управлінський облік як фактор підвищення конкурентоспроможності бізнесу. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.2. С. 313–324. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/%D0%9D%D0%A3%D0%9B%D0%A2-2014.pdf>.
14. Семанюк В. З. Ускладнення інформаційного середовища підприємств в новій економічній формації. *Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського*. 2016. Вип. 13. С. 612–617. URL: <http://global-national.in.ua/issue-13-2016/21-vipusk-13-zhovten-2016-r/2488-semanyuk-v-z-uskladnennya-informatsijnogo-seredovishcha-pidpriemstv-v-novij-ekonomichnij-formatsiji>.
15. Корягін М. В., Куцик П. О. Концептуальний розвиток методології бухгалтерського обліку: монографія. Львів: ЛКА, 2015. 239 с.
16. Яремко І. Й. Передумови розвитку науково-теоретичних основ і методологічних засад системи бухгалтерського обліку. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository, 2012. С. 265–268. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/bcb35a3e-b644-4b11-869d-2b7c94c8cae7/content>.
17. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік в Україні. Міфологія. Ч. 2. Житомир: ЖДТУ, 2003. 524 с.
18. Козлова М. О. Терміни бухгалтерського обліку і бухгалтерські професіоналізми: розмежування та співвідношення. *Збірник наукових праць ЛНТУ. Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси*. 2013. № 10(1). С. 228–237.
19. Адамик О. В. Проблеми та перспективи розвитку інформаційної бази економічного аналізу. *Економічний аналіз*. 2016. № 1. С. 163–169.
20. Безверхий К. В. Термінологія національних та міжнародних стандартів фінансової звітності (на прикладі НП(С)БО 1 та П(С)БО 19). *Бухгалтерський облік і аудит*. 2016. № 5. С. 35–44.
21. Чижевська Л. В. Бухгалтерський облік: розвиток методології, професійне навчання: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2006. 304 с.
22. Муравський В. В. Понятійно-термінологічний апарат в автоматизації обліку. *Вісник Запорізького національного університету*. 2018. № 2 (38). С. 65–71.
23. Хомин П. Я. Функціональні трансформації і понятійно-термінологічні проблеми облікової політики. *Фінанси України*. 2020. № 9. С. 110–126. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr2020.09.110>.
24. Чумаченко М. Г. Контролінг перспектив не має. *Фінансовий контроль*. 2005. № 3. С. 26–38.
25. Нападовська Л. В. Управлінський облік в системі гірничорудних підприємств: дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук. Київ, 2002. 505 с.

26. Економічний аналіз: навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. Київ: КНЕУ, 2001. 540 с.

27. Павленко А. Ф., Чумаченко М. Г. Трансформація курсу «Економічний аналіз діяльності підприємства»: наук. доповідь. Київ: КНЕУ, 2001. 88 с.

28. Парасій-Вергуненко І. М. Стратегічний аналіз у банках: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: КНЕУ, 2007. 360 с.

29. Калабухова С. В. Уніфікація аналітичних процедур в умовах стандартизації бухгалтерського обліку та аудиту: монографія. Київ: КНЕУ, 2019. 431 с.

References

1. Chumachenko Mykola Hryhorovych. Pochesni doktory ta profesory [Chumachenko Mykola Hryhorovych. Honorary Doctors and Professors]. *Ternopil Ivan Puluj National Technical University*. Retrieved from <https://tntu.edu.ua/?p=uk/about/honorary-doctors-and-professor/chumachenko-mg> [in Ukrainian].

2. Pushkar, M. S., Chumachenko, M. H. (2011). Idealna systema obliku: kontseptsia, arkhitektura, informatsiia [The ideal accounting system: concept, architecture, information]. Ternopil, Kart-blansh. 236 p. [in Ukrainian].

3. Chumachenko, N. (1965). Metody ucheta y kal'kulirovaniya sebestoimosti promyshlennoy produktsyy [Methods of accounting and calculation of industrial production costs]. M., Fynansy [in Russian].

4. Chumachenko, N. H. (1971). Uchet i analiz v promyshlennom proizvodstve SShA. M., Fynansy. 240 p. [in Russian].

5. Chumachenko, N. H., Savchenko, A. P., Korenev, V. H. (1978). Prynyatie resheniy v upravlenii proizvodstvom [Decision Making in Production Management]. Kyiv. 191 p. [in Russian].

6. Chumachenko, M. H. (2003). Upravlinskyi oblik potrebuie pidtrymky [Management accounting needs support]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt – Accounting and auditing*, 5, pp. 3–7 [in Ukrainian].

7. Chumachenko, N. H. (1997). Bukhhalterskiy uchet: proshloe, nastoiashchee... budushchee? [Accounting: Past, Present... Future?]. *Svit bukhhalterskoho obliku – The world of accounting*, 1, pp. 2–6 [in Russian].

8. Chumachenko, N. H. (1999). Razvitye upravlencheskogo ucheta v Ukraine [Development of management accounting in Ukraine]. *Svit bukhhalterskoho obliku – The world of accounting*, № 10, pp. 2–9; № 11, pp. 2–8 [in Russian].

9. Chumachenko, M. H. (2001). Upravlinskyi oblik v Ukraini [Management accounting in Ukraine]. *Bukhhalterskyi oblik i audyt – Accounting and auditing*, 6, pp. 43–47 [in Ukrainian].

10. Koriahin, M. V., Kutsyk, P. O. (2016). Problemy ta perspektyvy rozvytku bukhhalterskoi zvitnosti [Problems and prospects of development of accounting reporting]. Kyiv, Interservis. 276 p. [in Ukrainian].

11. Holovai, N. M., Sysoieva, I. M. (2021). Mistse bukhhalterskoho obliku v upravlinni diialnistiu pidpriemstva [The place of accounting in the management of enterprise activities]. *Infrastruktura rynku – Market Infrastructure*, 53, pp. 167–171. Retrieved from http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/53_2021/30.pdf [in Ukrainian].

12. Nochovna, Yu. O. (2010). Sutnist upravlinskoho obliku: protsesno-funktsionalnyi ta systemnyi pidkhody [The essence of management accounting: process-functional and system approaches]. *Naukovi pratsi Kirovohrads'koho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Scientific works of Kirovograd National Technical University. Economic Sciences*, Issue 18, part II, pp. 159–166. Retrieved from [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Npkntu_e_2010_18\(2\)_29](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Npkntu_e_2010_18(2)_29) [in Ukrainian].

13. Shevtsiv, L. Yu., Pryimak, S. V. (2014). Upravlinskyi oblik yak faktor pidvyshchennia konkurentospro-mozhnosti biznesu [Management accounting as a factor in increasing business competitiveness]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific Bulletin of the NLTU of Ukraine*, Issue 24.2, pp. 313–324. Retrieved from <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/11/%D0%9D%D0%A3%D0%9B%D0%A2-2014.pdf> [in Ukrainian].

14. Semaniuk, V. Z. (2016). Uskladnennia informatsiinoho seredovishcha pidpriemstv v novii ekonomichnii formatsii [Complexity of the information environment of enterprises in the new economic formation]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. Mykolaivskyi natsionalnyi universytet imeni V. O. Sukhomlynskoho – Global and national problems of the economy. Mykolaiv National University named after V. O. Sukhomlynskyi*, 13, pp. 612–617. Retrieved from <http://global-national.in.ua/issue-13-2016/21-vipusk-13-zhovten-2016-r/2488-semanyuk-v-z-uskladnennya-informatsijnogo-seredovishcha-pidpriemstv-v-novij-ekonomichnij-formatsiji> [in Ukrainian].

15. Koriahin, M. V., Kutsyk, P. O. (2015). Kontseptualnyi rozvytok metodolohii bukhhalterskoho obliku [Conceptual development of accounting methodology]. Lviv, LKA. 239 p. [in Ukrainian].

16. Yaremko, I. Y. (2012). Peredumovy rozvytku naukovo-teoretychnykh osnov i metodolohichnykh zasad systemy bukhhalterskoho obliku [Prerequisites for the development of scientific and theoretical foundations and methodological principles of the accounting system]. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. (pp. 265–268). Retrieved from <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/bcb35a3e-b644-4b11-869d-2b7c94c8cae7/content> [in Ukrainian].

17. Butynets, F. F. (2003). Bukhhalterskyi oblik v Ukraini. Mifolohiia. Ch. 2 [Accounting in Ukraine. Mythology. Part 2]. Zhytomyr, ZhDTU. 524 p.

18. Kozlova, M. O. (2013). Terminy bukhhalterskoho obliku i bukhhalterski profesionalizmy: rozmezhuвання ta spivvidnoshennia. *Zbirnyk naukovykh prats LNTU. Ekonomichni nauky. Ser. : Oblik i finansy – Collection of scientific works of LNTU. Economic sciences. Series: Accounting and finance*, 10(1), pp. 228–237 [in Ukrainian].

19. Adamyk, O. V. (2016). Problemy ta perspektyvy rozvytku informatsiinoi bazy ekonomichnoho analizu [Problems and prospects for the development of the information base of economic analysis]. *Ekonomichniy analiz – Economic analysis*, 1, pp. 163–169 [in Ukrainian].

20. Bezverkhyi, K. V. (2016). Terminolohiia natsionalnykh ta mizhnarodnykh standartiv finansovoi zvitnosti (na prykladi NP(S)BO 1 ta P(S)BO 19) [Terminology of national and international financial reporting standards (for example, NP(S)BO 1 and P(S)BO 19)].

Bukhhalterskyi oblik i audyt – Accounting and auditing, 5, pp. 35-44 [in Ukrainian].

21. Chyzhevska, L. V. (2006). *Bukhhalterskyi oblik: rozvytok metodolohii, profesiine navchannia* [Accounting: methodology development, professional training]. Zhytomyr, ZhDTU. 304 p. [in Ukrainian].

22. Muravskyi, V. V. (2018). *Poniatyno-terminolohichniy aparat v avtomatyzatsii obliku* [Conceptual and terminological apparatus in accounting automation]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Zaporizhzhia National University*, 2 (38), pp. 65-71 [in Ukrainian].

23. Khomyn, P. Ya. (2020). *Funktsionalni transformatsii i poniatyno-terminolohichni problemy oblikovoi polityky* [Functional transformations and conceptual-terminological problems of accounting policy]. *Finansi Ukr.*, 9, pp. 110-126. DOI: <https://doi.org/10.33763/finukr.2020.09.110> [in Ukrainian].

24. Chumachenko, M. H. (2005). *Kontrolinh perspektyv ne maie* [Controlling has no prospects]. *Finansovyi kontrol – Financial control*, 3, pp. 26-38 [in Ukrainian].

25. Napadovska, L. V. (2002). *Upravlinskyi oblik v systemi hirnnychorudnykh pidpriemstv* [Management accounting in the system of mining enterprises]. *Doctor's thesis*. Kyiv. 505 p. [in Ukrainian].

26. Boliukh, M. A., Burchevskyi, V. Z., Horbatok, M. I. (2001). *Ekonomichnyi analiz* [Economic analysis]. Kyiv, KNEU. 540 p. [in Ukrainian].

27. Pavlenko, A. F., Chumachenko, M. H. (2001). *Transformatsiia kursu «Ekonomichnyi analiz diialnosti pidpriemstva»* [Transformation of the course "Economic Analysis of Enterprise Activities"]. Kyiv, KNEU. 88 p. [in Ukrainian].

28. Parasii-Verhunencko, I. M. (2007). *Stratehichniy analiz u bankakh: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Strategic analysis in banks: theory, methodology, practice]. Kyiv, KNEU. 360 p.

29. Kalabukhova, S. V. (2019). *Unifikatsiia analitichnykh protsedur v umovakh standartyzatsii bukhhalter-skoho obliku ta audytu* [Unification of analytical procedures in the context of standardization of accounting and auditing]. Kyiv, KNEU. 431 p.

Стаття надійшла до редакції 21.05.2025
Рецензовано: 30.05.2025

Формат цитування:

Ловінська Л. Г. Облік і аналіз у науковій спадщині Миколи Чумаченка. *Вісник економічної науки України*. 2025. № 1 (48). С. 22-27. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1\(48\).22-27](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).22-27)

Lovinska, L. G. (2025). Accounting and Analysis in the Scientific Heritage of Mykola Chumachenko. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, 1 (48), pp. 22-27. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1\(48\).22-27](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2025.1(48).22-27)